

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

A háboru.

Már lángba borította a félvilágot s most minket is véres szekeréhez láncolni készül.

Már romol, pusztúl a Kelet, pusztítja a fegyver, a tűz, a döghalál és millió meg millió értékek mennek veszendőbe s most itt nálunk is megkezdődjék a gyász, a borzalom, a vég!

De hát miért ez a felfordulás és ez az örültség?

Azt mondják azért, mert itt a keresztyén-ség vívja döntő harcát az izlammal; azért, mert az európai államok (s azok közt Magyarország) biztonsága s állandóan fenyegetett bé-kéje hozza ezt magával; azért, mert itt a balkán népek keservesen megszerzett maga-sabb kulturája, a régi helyzet szerint soha nem érvényesülhető érdekei keresnek érvényesü-lést; mert ezt a végső leszámolást a haladás maga követeli.

Tagadom ennek az érvelésnek igazságát és lelkem minden erejével tiltakozom az ellen a rettentő ráfogás ellen, hogy ehez a háború-hoz az igaz keresztyénségnek valami köze volna.

Azt olvastam, hogy a hadviselő felek a különböző ker. papság áldását kérték a nagy gyilkosságra. És ezt tették az olaszok is, midőn Tripoliszba indultak. A Balkánon a görög keleti egyház, Itáliában a róm. kath. szentelte meg a kivont fegyvert. Még az is megtörtén-hetik, hogy a mi templomainkban is fel fog hangzani ilyen imádkozás és szertartás. De sem ami ott a római, szófiai, belgrádi és athéni templomokban felhangzott; sem a mi véres áldozatért és tömeges gyilkosságért való imád-kozásunk nem lesz Istentől való és a Krisztus igaz követőjéhez méltó.

A Krisztus vallása a szeretet és a béke vallása s nekünk tiltakozni kell az ellen, hogy

midőn a gyűlölettől megvadult nemzetek, mint ősszel a saskeselyűk, prédára szállanak, gyil-kolásra indulnak, ezt a Krisztus és az evangé-liom nevében tehessék. De ez csak az egyik. A másik az, hogy egyúttal nekünk mindent el kell követni arra, hogy ebbe a világ-veszede-lembe a mi szegény hazánk is bele ne kever-tessék.

A békében tűrni kell minden hátratételt és kellemetlenséget, mert így követeli ezt, — azt mondják. — a szent közérdek s mindnyájunk java. Minden nemzetiség, minden egyház mi elénk kerül, mert ők idegenek, mert az ő szívöket jótéteményekkel kell hozzánk hajli-tani. A vészben pedig mi menjünk elől, mert csak mi reánk lehet biztosan számítani. Az oláh saját anyanyelvén imádkozhatik s úgy a szláv, a görög, minden idegen. De a magyar görög katolikusok és a magyar görög keletiek, csak idegen nyelveken. Még a harctereken is idegen parancsszó hangzik felettünk. A Balkán népének, ha harcuk nem keresztyén érdek is, lehet valami keresni valójuk a harcban, de nincsen semmi, amit mi ott megtalálhatnánk azok közül a javak közül, amikben mi szüköl-ködünk. Magyar református egyházunk örállói-nak azért teljes erejükből rajta kell lenniök, hogy a békességnek olajfája a mi földünkben, a mi falvainkban, a mi templomaink körül tovább is megmaradjon s hogyha a népek aka-rata és közérzete szab irányt a világ hatalmasai elé: akkor a mi híveinknek ki kell nyilvání-taniök, bizonyosságot kell róla tenniök, hogy mi a véres háborút nem óhajtjuk.

Azt is borzalommal látjuk ami Keleten dül és már is annyi áldozatot követelt. Tiltakozunk az ellen, hogy az a borzalom és vér a keresztyénség érdekében nőne s omlanék. Még azt sem hisszük, hogy azokból a négy egyesült nemzet szabadsága, dicsősége és nagysága sar-jadzanék.

Egy felnőtt ember 20,000 korona értéket képvisel. A 100,000 elesett vagy tönkrement bolgár harcos ötven milliárd értéket képvisel. Hol van az a föld, az a kincs, amellyel ezt az elpusztult ifjúságot kárpótolni és megfizetni lehetne?

A nagy gyári vállalatok is 100,000-ot foglalkoztatnak s a munkás-kezek száma nagyobb, mint akármilyen híres hadsereg katonáié. Milliárdok adnak kenyeret, milliárd értéket termelnek ezek s ha szinte nyomorúságos is a bér, amit adnak, ha szinte a veszedelmek ott is mindenütt környezik az embert: mind a remélhető nyereség, mind a kár, mind az eltartás tekintetében felette állanak a véres, borzalmas tömeggyilkosságnál.

Ha a Balkán népek a kultura mezején fektetik be megfelelő szellemi és anyagi vállalatokba a nemzetük pénzét, polgáraik életét, tehetségét: kétségtelenül nagyobb s dicsőségesebb eredményeket érnek el, mint most a harcmezőn.

S azt fogunk elérni mi is, azért ha van még valami józan eszünk és hideg vérünk, hát csak most vegyük legjobban elő.

A háború rossz üzlet és még abban is mi veszíthetünk legtöbbet.

Ha van evangéliomi keresztyénségünk s krisztusi szeretet nem halt ki még belőlünk, most siessünk a részvétellel, a segedelemmel és gyűjtsünk a szerencsétlen árvák, özvegyek számára.

Főleg pedig legyünk rajta, hogy a mi fiaink közül, a mi népünkben, ebből az országból ez a rettenetes vész áldozatot ne vehessen.

Már lángba borította a félvilágot s most minket is véres szekerébe készül fogni.

Már romol, pusztul a szerb, a bolgár, a görög, a török; pusztítja a fegyver, a tűz, a döghalál; millió, meg millió értékek mennek veszendőbe s most nálunk is megkezdődjék a gyász, a borzalom, a vész? Tegyük ellene, tiltakozunk ellene, míg nem késő.

Dr. Ferenczy Gyula.

A magyar református lelkészi állás főbb problémái a XX. század elején.

(Folytatás.)

A felekezeti lelkészi állás terjedésének erős lökést adott azon tudat, hogy a református egyházból való kilépés 5 év múlva megszabadítja a kilépőket az egyházi teherviseléstől. Ezen felfogás mellett azon-

ban a felekezeten kívüliek teljesen figyelmen kívül hagyták az iskolákat, amelyek fentartási költségei alól az 1895. XLIII. t.-c. 25. §. b) pontja szerint még az 5 év eltölte után sem vonhatják ki magukat különösen abban az esetben, ha az illető községben csak felekezeti iskolák vannak s így a község részéről a 3%-ig terjedhető kulturadó kivétel nélkül minden esetben ezen okból Bihardiószegen a felekezeten kívüli baptisták éppen annyi adót fizetnek az egyház részére, mint a reformátusok. Ugyanis nálunk a szorosabb értelemben vett egyházi kiadásokat: lelkész, segédlelkész, kántor fizetését nemcsak fedezik az ingatlanok bevételei, hanem azokból egy bizonyos részt még az iskolák fentartásának céljaira is juttatunk s így a hívek csupán csak iskolai adót fizetnek. Amidőn ily címen a felekezeten kívüliekre is annyi adót vetettünk, mint a reformátusokra, az előbbieket a főszolgabíróhoz felebeztek, aki aztán, miután a bekért számadásokról meggyőződhetett a felekezeten kívüliekre kirótt adó helyességéről, nekünk adott igazat, sőt az alispánhoz megfelebbezett kérvényök is el lett utasítva; úgy, hogy ma már ez a kérdés teljesen tisztázva van s a legfőbb agitacionális eszköz a felekezeten kívüli baptisták kezéből ki lett véve.

Rendkívül nehezen megoldható kérdés a felekezeten kívüli baptisták gyermekeinek a vallásoktatása. A református felekezetben való nevelés első feltétele szerintem a keresztség, amelynek mellözése nem adhat jogot a református felekezetben való nevelésre, de másfelől a vallás óráról való kiutasítása a baptista gyermekeknek egyenlő jelentőségű volna a református felekezeti öntudat ápolásáról való lemondással. A legnagyobb nehézség azonban a konfirmáció alkalmával mutatkozik. Vajjon konfirmálhatók a keresztleetlenül maradt baptista gyermekek? Több éven át szerzett tapasztalatból arra a meggyőződésre jutottam, hogy a baptista szülők szívesen engedik gyermekeiket a konfirmációi oktatásra, amelyet magam végezek, sőt magára a konfirmálás szertartására is, de már az úrvacsorához való járuláshoz nem. Hallgatólágyosan bele kell egyeznünk, hogy a baptista gyermeket a többiekkel együtt konfirmáció oktatásban, sőt a konfirmálás szertartásában is részesüljenek, mert ennek nagyon sok esetben az a jó következménye van, amint nálunk példák is mutatják, hogy a baptista gyermekek nem követik a vallási tévelygésben szüleiket, hanem a mi református egyházunkhoz ragaszkodnak. Legszomorúbb helyzetben vannak azok az iskolát elhagyott gyermekek, akiknek nincsen hajlandóságuk a baptizmushoz, de szüleik tilalma folytán a mi felekezetünkhöz sem csatlakoznak. Az ilyen szerencsétlenek egészen vallástalanok s a legnagyobb fokú züllésnek indulnak. Sajátságos, hogy nálunk az utóbbi időben lopásnál, betörésnél az ilyen vallástalan baptista serdülő fiúk szerepelnek.

A közművelődés terén szintén igen szép belmissziói munkásság vár a lelkészre. Az iskolák színvonalának emelése, felolvasások, előadások tartása nem csupán a vallás, hanem a történelem s más közismereti dolgok köréből, hathatósan előmozdítja a hívek műveltségének az erősödését. A társadalmi életben a hívek polgári elemével való barátságos érintkezés a hangot, a modort csak javítja nálunk. Éppen ennél a pontnál tehető kérdésbe, hogy

vajjon szükséges-e s hasznos-e a lelkésznek a község ügyeibe beleavatkozni s a képviselő testületi gyűléseken szorgalmasan megjelenni. Ha jól emlékszem, ezt a kérdést igen szépen fejtegette e lap hasábjain egy pár évvel ezelőtt Bokross Elek lelkész társam s arra a bizonyára mindnyájunk által helyeselhető konkluzióhoz jutott, hogy a lelkész jelenléte csak emeli a képviselőtestület tárgyalásának a színvonalát. Tökéletes igaza van, nekem is ez a meggyőződésem. A lelkész jelenléte, felszólalása a vitaközös hévében nagyon sokat elveszt s a szertelenségeket rendes útra tudja terelni. De meg a lelkésznek kell képviselni a gyűlésen a haladás elvét, amelynek, fájdalom, a mi konservatív falusi vagy kisebb városi polgárságunk egyáltalában nem hódol. Másfelől a lelkész magasabb képzettsége, szélesebb látókör mintegy predestinálja a közügyekkel való foglalkozásra. Igaz sokkal kényelmesebb az e térről való visszavonulás, mint az azon való működés, mert a közéletben való szereplés harccal, küzdelemmel jár s lehetetlen, hogy olykor-olykor egyik vagy másik emberrel ellentétbe ne hozza. Tapasztalati tény, hogy a lelkész és a jegyző legtöbb helyen éppen azért ellenfelek, mert az utóbbi nem jó szemmel nézi az előbbinek a közügy terén való szereplését. Pedig józan felfogás mellett az volna a legszebb eljárás, ha a közügyek terén mint tanult, felvilágosított emberek kölcsönösen támogatnák egymást.

Igen fontos kérdés annak eldöntése, hogy a lelkész minő magatartást tanúsítson a politikával szemben. Távolságra tartsa-e magát teljesen tőle, avagy beleavatkozzék. Azt mondani, hogy a lelkésznek nem szabad soha és semmi körülmények között beleavatkozni a politikába, — nagyon könnyű, de a mindennapi életben megtartani ezt az elvet, az már sokkal nehezebb. Ha a lelkész teljesen visszavonul a politikától, az elvtelenség gyanújába esik, ha pedig a község többségének elvével ellentétes irányt képvisel, népszerűtlenné, sőt gyűlöletessé teszi magát s a kellemetlenségek egész áradatát zúdítja magára. Mint mindenütt, úgy itt is leghelyesebb a közép út. Ha a választási küzdelemben megkérdezik a lelkész nézete felől, helyes irányba terelje híveinek a politikai nézeteit s merev álláspontot a többséggel soha se foglaljon el. A helyes tapintat, a bölcs belátás ezen egyik, legsúlyosabb problémának a megfejtésénél is eligazítja a lelkészt.

Dr. Veress István.

Egyházkerületi közgyűlés.

A dunántúli ágostai evangélikus egyházkerület olyan értelmű mozgalmat kezdett, melyszerint a püspökeink javadalmazási kérdése az állampénztár terhére rendeztessék. Egyházkerületünk egyáltalán nem megy abba bele, hogy a javadalmazás közvetlenül az állam pénztárából folyósíttassék, tehát a nevezett testvér ág. ev. egyházkerület felfogásához nem csatlakozik. Elismeri azonban azt, hogy a szerfelett szűkösen dotálhatott püspöki állások javadalma az állás méltóságához képest emeltessék. Megkeresi azért a közgyűlés a konventet, hogy a közgazgatási államsegély megfelelő emelésének kieszközölésével tegye lehetővé az égető kérdés megoldását.

A belkörü tűzkárbiztosítás ügyében küldöttségi jelentés került a gyűlés asztalára. Dr. Kun Béla előadó jelzi, hogy a Foncière Pesti Biztosító intézettel kötött szerződés csak két év múlva, t. i. 1914 december 31-én jár le. Ebben pedig olyan értelmű kikötés áll, hogy a szerződés felmondása az egyházkerület részéről csak akkor nem ütközik akadályba, ha az egyetemes református egyház kölcsönös tűzkárbiztosító szövetkezetet létesít. Az egyetemes szövetkezésbe való belépést, vagy mint Kájel István kontemplálná, nem javasolja. A fennálló szerződés pedig az egyházkerületünk kebelében alakulható intézmény megvalósíthatása céljából nem bontható fel 1914 dec. 31-ig. Annál fogva a kérdés napirendről való levételét javasolja. Vass Mihály esperes fejtegeti azokat a dolgokat, amelyeket a küldöttség jelentésében részletesen előadott. A jelentésben számszerűleg ki van mutatva, hogy a legutóbbi 10 év alatt több mint 8000 korona évi tiszta haszna volt a szerződő intézetnek az ügyletből. Ismerteti az erdélyi egyházkerület belkörü biztosítási intézményét, mely nemesak egyszerű, de egyszersmind félszázazernyi korona tiszta hasznót eredményezett rövid idejű fennállása óta is az egyházkerületnek. Az előadói javaslattal szemben indítványozza, hogy az egyházkerület foglalkozzék tovább is a kérdéssel. A kezelés költsége ne riassa vissza, mert az egyházkerületi számvető már is kész évi 600 koronáért az ügyletet vezetni. A kérdés iránt kedvező hangulat mutatkozott a közgyűlés részéről s az azzal való foglalkozásra az elnökség vezetése alatt Vass Mihály esperes, az egyházkerületi ügyész, pénztárnok és számvető bevonásával küldöttséget nevezett ki, mellőzván azt a közvetítő indítványt, melynélfogva az elnökség kéretessék fel, hogy a szerződésben álló intézettől a szerződés lejártától kezdve előnyösebb feltételeket kívánjon.

Karai Sándor főgimnáziumi igazgató előadásában tárgyalás alá került az új gimnáziumi építettség bizottság jelentése, melyszerint az épület jórészt már fedél alatt áll, s habár lassan, de mégis halad az építési munkálat. Az államkormány engedélyezte az újabb 300,000 koronás segélyt, amelynek 15 éven át szükségelt 3%-os terhet a 16,000 koronás államsegély-részlet immár nem fedezi. Debrecen sz. kir. város a 100,000 koronás segélyt folyósítás alá vette, két telek vételére 100,000 koronában már ki van fizetve, ezenkívül az utcai vonal szabályozása következtében az utcához szakított 180 □-öl területért a város 28,000 koronát már kifizetett. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette.

Beterjesztetett a városi nyomdával kötendő újabb zoltár-szerződés. F. Varga Lajos képviselő reámutat arra a sajnálatos helyzetre, melynélfogva a hathatós püspöki ajánlások és sürgetések ellenére még mindig igen nagy forgalomban kerülnek használatra az énekeskönyvek egyházkerületünkön kívül kibocsátott példányai. Ennek oka az, hogy ezek olcsóbbak. A fogyasztó nagy közönség nem igen nézi azt, hogy a mi kiadványunknak szolidabb a kötése. Óhajtja, hogy az eladási ár tekintetében legyünk versenyképesek.

Dr. Baltazár Dezső püspök fevilágosítja a felszólalót, hogy a bemutatott szerződés csakis a másik három egyházkerületnek a belépése esetén lép életbe, ami a felszólalót megnyugtatta.

*

A magyar református énekvezérek egyesülete kérvényt terjesztett fel az énekvezérek fizetésrendezése tárgyában. A kérvényt a közgyűlés meleg pártolással juttatja a konvent elé.

A Kálvin-szövetség a keresztyénellenes sajtó elleni védekezés s a szövetség támogatása céljából kérvényt terjesztett be a közgyűléshez. A szövetség támogatását a presbyteriumoknak hathatósan ajánlja a közgyűlés, egyebekben az egyházkerületi pénzügyi bizottságtól vár javaslatot.

A Vass Mihály esperes családkönyvi mintája az egyetemes konventnek ajánlatik.

Főtiszteletű püspökünknek az a jelentése, melynélfogva a polgári missioi lelkészi állásra Szücs József neveztetett ki, helyeslőleg vételetl tudomásul.

Ugyancsak jóváhagyta a közgyűlés a Gelléri Szabó János hagyatékához tartozó ház eladására vonatkozó szerződést s a továbbiak megtételével a kollégiumi gazdasági tanácsot bízta meg.

A beregi egyházmegye azt indítványozta, hogy a lakbér a lelkészi nyugdíjba számíttassék be. Előreláthatólag sok bonyodalmas ágazattal fog találkozni a kérdés, a közgyűlés mindamelllett felterjeszti az indítványt az egyetemes konventhez.

A békésbányai egyházmegye jónak látta, hogy az élet-hossziglan szóló választási rendszerét megszüntesse s 10 évesre változtassa s tanácsbíráinak számát emelje. Ennek megerősítése után Görömbei Péter esperes a nagy terjedelmű békésbányai egyházmegye több egyházmegyére leendő felosztása érdekében szólal fel. Jelzi, hogy ezzel a kérdéssel a közvélemény már régi idő óta foglalkozik, fel volt vetve a kérdés az Egyházi és Iskolai Lap terén még a néhai Ballagi Mór szerkesztősége idején. Reá mutat, hogy ezt a hat vármegye területére szétterjedő s több mint 210 ezer lelket számláló egyházmegyét egy ember nem kormányozhatja, annak ezerféle ügyeit el nem láthatja. Íme, csak a közelebbi időben is két esperesét örölte meg a munka elhordozhatatlan igája. A kormányzat most csak névleg mehet, intenzíve azonban nem. A közigazgatás csak úgy lehet jó s csak úgy haladhat a kor követelményével lépést, ha a munkára elégséges munkaerő állítatik. Így tesznek már a polgári kormányzatban is. Szabolcs vármegyében régebben elég volt 5 főszolgabírói állás, ma kilenc is alig győzi ellátni a teendőket. Tudják ezt a római, sőt görög katolikusok is. A római katolikusok egymásik megyés püspökségét feldarabolták: a szatmári püspökség is így szerveztetett, de meg is látszik a munkájának a nyoma... Megannyi villamos ütegek ezek az állások, ettől nyernek az egyházközségek erősödést. Legközelebről a felsőszabolcsi egyházmegye is kétfelé oszlott. Még így is nehéz a kormányzása, ő legalább az új felsőszabolcsi esperes nyilatkozatából s a maga tapasztalatából is így tudja. Ám a kétfelé választás óta a fejlődés rohamosan halad. Indítványozza, hogy a békésbányai egyházmegye két, esetleg három egyházmegyévé való felosztása érdekében az egyházkerületi közgyűlés tegyen intézkedő lépéseket. Főtiszteletű püspök úr megjegyzi, hogy ez az indítvány nem léven a tárgysorozatba felvéve, csak a jövő közgyűlésen lenne tárgyalható. Gróf Degenfeld József főgondnok úr ömeltósága jelzi, hogy a kezdeményezés csak az egyházmegye kebeléből indulhat ki. A felosztást imperative itt ki-

mondani, vagy a kérdésben az egyházmegyére reánehzedni nem lehet. Ám fontolja meg a maga dolgát előbb az egyházmegye s aztán jöjjön a kérdéssel a közgyűlés elé.

Fekete Márton egyházmegyei gondnok kijelenti, hogy nekie is programjában van a tagolás. Azonban azt tartja, hogy a kérdést még érlelni kell, várunk kell, addig pedig kénytelenek vagyunk vegetálni. Kéri Görömbei Pétert, hogy vegye vissza indítványát. Ide fog kerülni előbb-utóbb a kérdés, amikor látni fogja mindenki, hogy mi is azon a nézetlen vagyunk, de most még szétszórt esontokat szedegetünk össze ott, hol egykor virágzó egyházak voltak. Nagy anyagi és erkölcsi küzdelmeket állunk ki, de kevés idő múlva eljön az alkalom, hogy magunk jövünk ide a felosztás kérdésével.

Szell Kálmán tanácsbíró is úgy vélekedik, hogy ez a kérdés elsősorban az egyházmegye ügye, házi dolga. Ha innen avatkoznánk belé: keserűséget keltethetne. — Görömbei Péter a tett nyilatkozatok után indítványát visszavette.

A debreceni egyházmegye indokolt előterjesztést intézett az egyházkerületi közgyűléshez a lelkészi fizetés tárgyában. A közgyűlés az ügyet meleg támogatás mellett viszi a konvent elé.

Az érmelléki egyházmegye tanácsbíróinak a számát 5-ről hat-haira emelte. Az egyházkerületi közgyűlés a határozatot jóváhagyta.

A felsőszabolcsi egyházmegye egyházfentartási-alap létesítése tárgyában beadott felterjesztése az egyházkerületi ügyészhez és a számvevőhöz adatolt ki. Ugyanazon egyházmegye építkezési szabályrendelete némi módosítással megerősítést nyert.

A nagybányai egyházmegyéről az a panasz érkezett fel, hogy a járási főszolgabíró az egyházközségektől az iskolai bírság hovatartozásáról számadást követel. Ezzel a túlkapással szemben az egyházkerület panaszt juttat a vallás- és közoktatásügyi miniszteriun hoz. Így szépen haladunk. Még megérjük, hogy a járási számvevőszék elé kerülnek egyházközségeink számadásai. Egyébként a közgyűlés megtiltja, hogy az ilyen felhívásoknak az egyházközség eleget tegyen.

November 20-án az előre megállapított terv szerint a főiskolai ügyek kerültek ellátás alá.

Dr. Jászi Viktor referálta az igazgatótanács jelentéseit s határozati javaslatait a kollégiumi kérdésekben.

Jelentés tétellett a VI-ik theologiai és a gimnáziumi latin-magyar tanszékre hirdetett pályázat eredményéről, megválasztatott a tanárválasztó küldöttség 8 tagja, melyhez csak késedelmezéssel csatlakoztak a debreceni egyházközség presbyteriumának szintén 8 tagból álló küldöttei. A választás tartamára az ülés felfüggesztetett, megtéven előbb a jelölést a közgyűlés. Az eredményt lapunk múlt száma már közölte, itt csak annak a sajtóságos jelenségnek a konstataására szorítokozunk, hogy szomorú tüntetéssel 8 küldöttségi tag üres lapot adott be a szavazáskor a hatodik theologiai tanszékre történt szavazáskor. A szavazás titkos ugyan, de nyílt titok s közbeszéd tárgya volt, hogy honnan kerültek az üres lapok. Nem lehetetlen egy kis tartózkodó hajlam jelentkezése. A tanszék terhet ugyanis tisztán főiskolai alap hordozván, feltehető, hogy a szavazni nem ki-

vánók talán illetékteleneknek érezték magokat olyan jognak gyakorlására, amellyel szemben küldöik semmi kötelességet nem teljesítenek. Egyébként jelezhetjük, hogy a választás minden tekintetben semmi kívánni valót maga után nem hagyó eredményre a közgyűlés tagjaiban őszinte igaz örömet kellett.

Tudomásul vették a különböző kollégiumi adományokról szóló jelentések s köszönet fejeztetett ki a nagylelkű adományozóknak.

A pusztaköcsi, a Molnár László bérletében levő tanyai, a Miklóssy-tanyai építkezésre vonatkozó gazdasági tanácsvezérek megerősítettek.

A Bagossy-féle hagyományból a haszonélvezők megvásárolták a hagyományozó házáat a kollégiumi hagyatékából 20.000 koronáért. Ezt azzal a feltétellel erősítette meg a közgyűlés, hogy bizonyos 20.000 korona hagyatéki részlet után a haszonélvezők ne nyerjenek évjáradékot. A kollégiumi gazdasági tanács informálja a közgyűlést, hogy a ház a haszonélvezők használatában maradt volna eladás nélkül is életök tartama alatt, annál fogva a vételár után is megilleti őket az 5%-os évjáradék. A haszonélvezők perrel fenyegetőzván, a közgyűlés meggyőződött a követelés jogos voltáról, azért az igazgatótanács javaslata értelmében a kérdéses 20.000 K 5%-os kamatjövendőt is kifizetendőnek határozta.

A számvető nem találta nyomát annak, hogy a néhai Nánassy-féle hagyomány a kollégiumi, illetőleg az egyházkerületi pénztárba befolyt volna. Az ügy felderítésével a kollégiumi ügyész és pénztárnok bizattak meg, akik időre, naplótételszámra és számadásra történt kimerítő jelentésben kimutatják, hogy a hagyomány még az 1888-ik évben befolyt az illetékes pénztárakba. A kimerítő jelentést a közgyűlés megnyugvással vette tudomásul.

Az istenisztelet egységesítése.

Sipos Lajos lelkészársam a „Debreceni Protestáns Lap”-ban a „Liturgiá”-ról cím alatt négy cikket közölt s foglalkozott mind a rendes, mind a rendkívüli isteniszteleti cselekményekkel. — Reformokat, nagyobb újításokat nem akar; csupán a már eddig használatban volt elemeket csoportosítja amaz általános vezetőelv szerint, hogy isteniszteletünk mindig valamely általánossal kezdődjék, fokozatosan emelkedjék a különösebb, specifikusabb dolgokra s végül ismét valamely általánossal kell befejeződnie. Nem tagadom, hogy e tekintetben, ennek az általános vezető elvnek figyelembevételével egységessé tette a liturgiát. Én azonban nem tudok az ilyen műalkotással megbarátkozni. Alább majd foglalkozom ezzel részletesebben; előbb néhány tévedésére szándékozom egy pár megjegyzést tenni.

1. Azt mondja Sipos József lelkészársam a „Vasárnap délelőtti isteniszteletek” alkotórészeinek berendezésében 10. alatt: „Bezáró ének. A dolog természetéből folyik, hogy ez sem lehet egyéb egy általános tartalmu hálaadó éneknél. Tehát a kántorok hagyjanak fel abbeli virtuskodásaikkal, hogy minél csattanósabban ráenekeljenek a predikációra, épen akkor, mikor a buzgósággal megteljesedett lelkek már egészen az istenimádás általános mezejére tértek

át”. — Teljesen helytelennek tartom ez állítást, mert ellenkezik a nagy vezető elvvel, azzal t. i., hogy az isteniszteleteket alkotó cselekményekben, tehát az énekekben, imában s egyházi beszédben is egységnek kell lenni. Nem lehet, hogy egy istenisztelet keretén belül egyiknek is, másiknak is más tárgya legyen, mivel ez esetben csupán külső egység van meg; de nem egyszer mind belső is. Már pedig a külső egység csak forma, melyet tartalommal kell megtöltenünk s ez a tartalmi egység az, mely isteniszteletünket vonzóvá teszi s a lelkeket állandóan fogva tartja. — Ez elvnek keresztülvitelére annyira súlyt fektetek, hogy pl. leányegyházamban istenisztelet előtt csaknem minden alkalommal megtárgyalom a kántorral azt a kérdést, hogy a tartandó egyházi beszéddel melyik zsoldár vagy dícséret áll legközelebbi vonatkozásban s így egész isteniszteletünk egy tárgy körül csoportosul.

Sipos lelkészársam mellőzi az énekkarok szereplését s ennek indoklásául említi a nagy Révész Imrének eme nyilatkozatát: „A közönséges isteniszteleteken egyetlenegy oly ének sem zendülhet meg, melyben az egész gyülekezet ténykedő részt ne vehessen”. — Én a magam részéről nem tudok Sipos kántársam véleményéhez hozzájárulni. Az énekkarok szereplésével nem látom veszélyeztetve a tartalmi belső egységet. Az énekkarok ugyanis mindig ünnepelesebb alkalmakkor szerepelnek, amidőn tehát már maga az alkalom is megszabja azt a gondolat-kört, melyben a gyülekezeti énekeknek, énekkarnak, predikátornak mozognia lehet és kell is. A gyülekezet — igaz, — tevőleges részt nem vesz benne; de mert az isteniszteletet felemelőbbé, megkapóbbá tesszük ennek alkalmazásával: tisztán a külső egység keresztülvitele érdekében semmi szín alatt sem mellőzném ünnepelesebb alkalmakkor az énekkarnak szereplését. Hogy hitelveinkkel ellenkezik: súlyos argumentumnak látszik első tekintetre. De csakis első tekintetre. Semmiféle specifikus, központi jelleggel bíró eszmét, igazságot nem sért az énekkarok szereplése s ma, amidőn az izlés, a templomok berendezésének melegsége, mind-mind követelőleg lépnek fel: nem szabad a limine elutasítanunk az énekkarok szereplését. Az volna az ideális állapot, ha minden egyes egyházközségben szervezhetnénk azokat.

A rendkívüli isteniszteleti cselekményeknél első-sorban a keresség az, melyre nézve Sipos lelkészársammal nem értek sok tekintetben egyet. — Kifogásaim megtételénél s azok igazolásánál részint Idvezítőnk eme szavaiból: „Elmenvén, tanítsatok meg minden népeket” stb., részint a Jordán folyóban történt keresztelésből indulok ki.

Azt mondja ugyanis Sipos József: „A keresség... csak rendes istenisztelet alkalmával szolgáltatható ki...” „Rendkívüli és jól indokolt esetben a keresztelés háznál is végezhető”. Megvallom őszintén: Semmivel sem látom indokolva azt, hogy csak „rendes isteniszteletek alkalmával szolgáltatható ki”. Elismerem, hogy a kerességnek rendes körülmények között a templom a helye, de hogy az *csak* a templomban és *csak* rendes istenisztelet keretében legyen kiszolgáltatható s *csak* „rendkívüli és jól megindokolt esetben” legyen háznál is végezhető: sehogy sem fér a fejembe. E tekintetben egyedüli irányadónak a bibliát fogadom el. Geleji Katona s a többi

hitelvi könyvirók e kérdésekben mindig csak a maguk theologiai álláspontját fejezték ki. Már pedig Idvezítők sehol sem tanított oly értelemben, hogy abból a keresztség kiszolgáltatásának helyhez kötött voltát lehetne bizonyítani. — Mindenesetre ünnepélyesebb templomban: de nem tagadható meg a szülék kérésére a háznál vagy a lelkészlakon való keresztelés sem. Én legalább semmi okot sem láttam soha s nem látok most sem, mely megtiltana nekem a templomon kívül való keresztelést. Ha ilyen léteznék: theologus növendék korunkban bizonyosan hallottunk volna róla. Sipos József lelkészársam sem tud a Geleji Katonától idézetten kívül egyebet.

Végtelen téves cikkírónak az az állítása is: „Nincs visszásabb dolog, mint az ezerféle külső viszonyokhoz alkalmazott keresztelési agendák, melyek mindenről beszélnek, csak a keresztségről nem s amelyeket sokszor — a vonatkozó részek kihagyásával — pohárköszöntők gyanánt is el lehetne mondani. Ezekre való tekintetből én nem lennék ellensége a hivatalosan formulázott keresztelési agendának sem”. Én úgy tanultam s nagy egyházi írónál is úgy láttam, hogy az épen kéznél fekvő körülmények, a szüléknek viszonyai, társadalmi állása, a lelkésznek hozzájuk való viszonya, mind olyanok, melyek erősen befolyásolják a lelkészt s amelyeket egyáltalában nem is hagyhat figyelmen kívül. Az élet forrong körülöttünk: benne harcolunk, benne szenvedünk: eszményeink, vágyaink benne valósulnak meg vagy épen foszlanak széjjel. Sokszor a lelkünkbe markol az élet! Most már azt, hogy én mint lelkész, az élet iskolájában szerzett tapasztalataimmal, mi természetesen csak alkalmoszerű lehet, vagy egyéni érzelmeimnek vallásos keretben, a keresztségi aktushoz illő formában, kifejezést ne adjak: el sem tudom képzelni. De nem tudom kötött alkatrésznek tekinteni egész terjedelmében a keresztségi agendát azért sem, mert kötött csak ennyi lehet: „elmenvén, tanítsatok meg minden népet stb.”, továbbá: „aki hiend és megkeresztelkedik, idvezül, aki pedig nem hiend: elkárhozik”. Ha hivatalosan megszabott keresztelési agendát adunk lelkészeink kezébe, bizony-bizony megöljük az egyéniséget s magát a szertartást is gépiessé, később megszokottá, végül unalmassá tesszük. Legyen kötött az agenda abban a tekintetben, hogy fejeztessék ki benne református egyházunk specifikus felfogása röviden: de azontúl az egyéni szabadság ne korlátoztassék. Nem rég hallottam egy kis agendát s bocsanatot kérek, de szárazsága, nyikorgó volta miatt alig vártam a végét.

Az úrvacsora kiosztását illetőleg helyesnek tartom, hogy 5 alkalmat vesz fel. Elhagyja a téli, vagy ú. n. félbőjtű úrvacsora osztást, mint a kálvinista felfogással merőben ellentétet; továbbá az újborit, bizonyára azért, mert nem bír fontossággal ez alkalom a bortermeléssel nem foglalkozó vidékekre. Ez utóbbi helyett beveszi a reformáció emlékünnepén tartandó úrvacsorázást. Mindenesetre általánosabb is, alkalmoszerűbb is. Hibáztatom azonban amaz állásfoglalását, amely szerint „betegeknek az úrvacsoráját csakis akkor lehet feladni, mikor azzal a gyülekezettel él”. Miért e megszorítás? Miért tagadni meg a megnyugtatót, a vigasztalást, a földtől való készülő lélektől? Igazán kívánsi vagyok indokaira. Igéri különben, hogy e kérdésekre még visszatér? „Hátha addig má-

soktól is hallunk valamit?” Várjuk meg tehát a kilátásba helyezett bővebb érvelést s akkor majd hozzászólhatunk.

A temetésnél ismét meglep, hogy a háznál tartandó szertartás keretében nem ismer sem oratiót, sem predikációt, hanem „rövid gyászbeszéd” címen a sírnál végzi el. Véleményem szerint inkább helye van ennek a háznál, az udvaron. „A mi népünk nagy temetésnek csak azt tartja, ahol predikáció, igehirdetés van. Meg aztán, ha a gyászoló gyülekezetre az egyházi beszédben csak egyéni vonatkozások hirdetésével lehet hatni, úgy bizonyára az imával való temetésnél sincsen semmi értelme oly imádság elmondásának, amely általános keretek között mozogva, az elhunyt életével semmi vonatkozásban sincsen”. (Dr. Veress István: A magyar református lelkészi állás főbb problémái a XX. század elején. VIII. Debreceni Protestáns Lap. 1912. 539. l.) Teljesen igaz. Más a hangulat, nagyobb a figyelem az udvaron, mint már künt a temetőben. Én legalább így láttam még mindenütt. Szükségesnek tartom annak a hangsúlyozását is, hogy ha csak teheti a lelkész, kísérjen ki minden halottat. Ne tekintse bevégezettnek feladatát a lelkész az udvaron elvégzett szertartással, mert bizony a cura pastoralis egyik fontos kötelessége a halottak kikísérése. Tiszáninneri református egyházkerületünkben ennek egy külön kérdés van felvéve az egyházlátogatási jegyzőkönyvekben. („Kikísér-e a lelkész minden halottat?”)

Ennyiben tartottam szükségesnek megtenni észrevételeimet Sipos József tervezetére.

Ha most már végigtekintek munkálatán, mini egységesítési tervezeten, elmondhatom, hogy a fő rendező elv személtartásával a külső egységet megoldotta, illetőleg elérte. Ezt elérte a zsinati liturgialis bizottság is a maga tervezetével. De amint ezt nem tudtam elfogadni a további munkálatok alapjául, úgy a Sipos kartársamét sem tudom. Annak idején, 1911-ben, e lapok hasábjain fejtettem ki álláspontomat e tárgyban. Kifejtettem, hogy az efajta tervezetekben az egységbe foglaláson kívül semmiféle haladást nem látok. A rendbeszedett köntösön nagyon érezni a régi dohot. Nincs benne élet, nincs benne drámai mozzanat, nem érvényesül a lelkésznek hármassá tiszte. — Nekünk pedig haladnunk kell. „A múlt emlékeihez, a nemzeti hagyományokhoz mereven ragaszkodó, lélek nélküli szertartásait göresösen féltő zsidó vallás zárkózott épületét is megdőngette már a kor haladása és hatalmas rést ütött rajta a neolog irányzattal”.

Abban a reményben, hogy a Nt. Szerkesztőség szíves engedélyét megnyerhetem még az ez irányú tárgyaláshoz, egyelőre elégnek tartok ennyit s adandó alkalommal közölni fogom a magam tervezetét.

(S. R. L.)

Hubay Bertalan.
ref. lelkész.

Nyilt levél

Nagytiszteletű Vargha Lajos úrnak.

A legközelebbi kerületi gyűlésen azt a kérdést méltóztatott hozzám intézni, miként gondolkozom az egyházkerületi fűzbiztosítási intézményről? Nem

esodálkozom azon sem, hogy szintén feltűnt Nagytiszteletűségednek, hogy nem szoltam hozzá; holott elsők között voltam, mikor a 90-es években ez a tárgy s a protestáns vagy református pénzügyi megalapítása szóba került; sőt kifejezést is adtam egy pár szerény cikk keretében e lap hasábjain, hogy intenzív hatást a közalappal is csak úgy érhetünk el, ha a segélyeket nem elforgácsolva momentán szükségekre osztogatjuk szét, hanem gyökeresen állítjuk lábra egyházainkat, hogy így a segélyezendők száma mindinkább apadva a falakon belől erős egyházak álljanak szemben a támadó ellenséggel. Míg az apró segélyek egyetlen gyenge egyházat sem erősítenek meg.

Kimutattam ugyanabban az időben azt is, hogyha a közalap vagyona református egyházaknak adatnék kölcsön 5%-ra azon egyházaknak, melyek építkezésre ennél drágább pénzt vesznek kölcsön, sokszor éppen a Földhitelintézetétől: milyen megtakarítást tudnánk elérni, milyen összeget gyűjthetnénk s a mellett az építkező egyházaknak is — melyek különben semmi hasznát, csak terhét érzik a közalappal — mily segélyére volna a közalap az olcsóbb kölcsön által. Azt hiszem, nagytiszt. uram! hogyha mindezek a mi időnkben nem érnek is meg, egymás után majd bekövetkeznek s az utókor örvendetes valóságát látja annak, amiről mi ifjú napjainktól fogva, onnan a földesi sötét kápláni szobától kezdve hiába álmództunk.

Ilyen megvalósítandó s bizonyára megvalósuló eszme én szerintem a kölcsönös tűzbiztosítás eszméje is, mely most az egyházkerületi gyűlésen talán ad graecas kalendas ad acta tétellett.

Miért nem szoltam én is hozzá? Azt méltóztattott kérdezni Nagytiszteletűségednek. Ott a kerületen is gondolkodtam rajta, most pedig kinyilvánítom, hogy azért, mert láttam, hogy a hozzá szólóknak olyan „noli me tangere”: s én pedig nem voltam tájékoztatva a beterjesztés miben állásáról. Az eszme nem új, de kiváló érdeme az nagytiszteletű Vass Mihály esperes úrnak, hogy az alvó leányzót végálmra szenderülni nem engedi, mert ennek valószínűsége a mi sokfelől roskadozó egyházi életünket fogja megerősíteni. Egyáltalában nem osztom a felhozott ellenvetéseket annyira, hogy azokat megdönthetetleneknek tartanám.

És éppen a felhozott érvek azok, melyek miatt Nagytiszteletűséged kérdésére válaszolni akartam.

Elismerem én, hogy teljes jóakarattal történtek a felszólalások a tűzbiztosító intézmény ellen, de az is nyilvánvaló, hogy nem lett eléggé mérlegelve az intézmény hasznos volta s a tárgy nem volt megérve a tárgyalásra.

Nézetem szerint a felhozott kifogások mind súlyosak s valóban figyelemre méltók s érdemes velők foglalkozni, mert nem akarja senki, hogy egy hevenyészett új intézmény által elveszítsük lábunk alól a biztos talajt.

Az első kifogás az volt, hogy a mostani biztosítási szerződés által az egyházkerület 7—8000 kor. jövedelemhez jut, mely esetleg az új biztosítási intézmény által nem lenne megadható, így az egyházkerület mérlege ezáltal talán passzívvá lehetne.

A dolog azonban másként áll. A Foncière pesti biztosító intézet ezt az összeget a nyereségből adja,

még pedig az egyházakon szerzett nyereségből. Tehát ha vesztesége volna, nem adná s ha valamikor vesztesége lesz, nem adja; vagyis oda az a biztos 7—8000 korona, mely a felszólalás szerint az egyházkerületi budget egyensúlyát biztosítja. Ki vagyunk tehát szolgáltatva a Foncière mérlegének. Hogy az egyensúly biztos legyen, annak első feltétele a jó gazdálkodás. Szakítanunk kell tehát azzal a már szokásossá vált eljárással, hogy mikor az előirányzatban felesleg mutatkozik: akkor előállunk fizetésjavításokkal; mikor a jövedelmet akarjuk fokozni, akkor meg a terheket emeljük.

De tegyük fel, hogy a 7—8000 korona okvetlenül szükséges. Szerintem ez a tétel sokkal biztosabb akkor, ha a kölcsönös kerületi tűzbiztosítási intézmény egész nyereségét átadja a kerületi pénztárnak, mint ha csak 20—25%-át adja annak nagylelkűen; mert ha a Foncière ad, akkor haszna volt s ha néki haszna volt: haszna volna akkor a kerületi intézménynek is; viszont ha ez kárral zárta volna be az évet, a Foncière sem bír azzal az elementáris erővel hogy a veszteséget elhárította volna magától, sem arra nem kötelezte magát, hogy ezt a 7—8000 koronát más jövedelméből kiszolgáltassa.

Az első ellenvetés tehát nem áll meg, mert az eshetőség jobbra és balra ugyanaz.

Nézzük a másodikat, az talán indokoltá teszi a jelenlegi szerződés fentartását.

Nagytiszteletűséged megengedi, hogy ezt a kérdést is röviden fejtegyem.

Az az ellenvetés ez, hogy egy nagy tüzeset tönkretenné az intézményt.

Hát bizony a jó Isten kezében vagyunk. Sem állandó nincs a nap alatt, magok a biztosító intézetek is ki vannak téve az elmúlásnak, nagy tűz esetek azok alapját is megrázzhatják.

És éppen ez az, ami figyelmünket megkapja s a mérleget a kerületi biztosítás javára billenti. Látjuk, tudjuk, hogy a Foncière és Pesti biztosító intézet, nem tudom hány éve lehet, fuzionált, mert mind a kettő gyengén állott s figyelemmel kísértem részvéneinek árfolyamát s látiam, hogy mióta az egyházak biztosítását átvette, ha lassan is, az árfolyama emelkedik. Mert az a 20—30 ezer korona tiszta haszon, mely az egyházaktól részére jut, majd egy millió korona alap, vagy tartalék-tőkének felel meg; mert a kockázata csekély s a beszédett biztosítási díjakkal szemben az egyházaknál igen csekély kárját kell kifizetnie. Ezen nagy nyereségből nem lehetne nekünk kellő tartalék-tőkét növelni.

De meg látjuk, hogy ezen nagy biztosító intézet is viszont biztosítást köt. Hát nekünk nem lenne szabad, p. o. a Gazdák biztosító intézetével ilyen összeköttetésbe lépni!

De kérdem, van-e jobb anyag, jobb üzlet a biztosító társaságokra nézve a templomok, iskolák, lelkészlakásoknál, ahol intelligens emberek laknak s a gondatlanságból, rosszakaratból származott tüzesetek ki vannak zárva. Mindezek elég súlyos okok a mellett, hogy én a nagytiszteletű Vass Mihály esperes úr beterjesztése mellett ezentúl állást foglaljak.

A harmadik felhozott érv az volt, hogy az egyházkerület jövedelmének biztosítására talán még előnyösebb szerződést is sikerül kötni. Jól tették oda a

„talán”-t. Mert bizony tudjuk, ha lehet, csak azért lehet, mert nem akarják kezökből kibocsátani az egyházakat, de a biztosító intézetek közt levő kartell miatt az egyes egyházak díjteteleit észrevehetően nem mérsékelhetik, hanem a busás nyereségből talán nyújtanak még valami morzsát.

Szeretném Nagytiszteletű uram! ha az ellenvéleményen levőket is megtudnánk győzni s éppen azért pár szóban még kifejezésre juttatom az én gondolkodásomat a kerületi biztosító intézmény létesítése felől is.

Mindenekelőtt szövetkezeti alapon kívánnám létesíteni, minden egyház jegyezzen annyi üzletrészt, ahány épülete van s egy részvény ára lehetne 20, 30 vagy 50 korona, p. o. 10 éven át befizetendő részletekben. Így igen tekintélyes alaptőke jönne létre s egyszerűs mind az első években netalán előfordulható károokra is fedezetet találnánk: s elesnék az aggodalom s meg volna a felelet arra, hogy nagy kár esetén mit csinálnánk!?

A belépés kötelező volna minden egyházra, a kezelés legyen egyszerű, a mostani pénztári személyzet egy tisztviselő alkalmazásával azt hiszem minden megterhelés nélkül keresztül vihetné. A biztosítás felölelné a lelkészek, tanítók pauszát biztosítását is, mert azt hiszem az egyházi behivatalnokok nagyrésze ily címen most is tekintélyes összeggel adózik a különböző társulatoknak s nem csalódom, ha azt mondom, hogy ily című bevétele az intézménynek nem maradhatna hátrább az egyházak járulékaival.

Ezekből, — azt hiszem — Nagytiszteletűséged áttekintést nyerhet az én szerény gondolkodásomról s arról, hogy a tervezet helyes úton jár, mert mellett, hogy az egyházak befizetései meghoznák a kamatot s a kerületi pénztár jutaléka is meglenne: néhány év alatt százazreket lehet gyűjteni a tartalékba is.

Magamat szíves jóindulatába ajánlva vagyok
Teljes tisztelettel
Nagykerekéi, 1912 november hó.

Lévay Mihály.

Szociális problémák.

(S. J. S.) Elszomorító hirt olvastam ma Szatmárból, az én tanulókoromnak feledhetetlen vármegyéből. Kölcse, ez a derék magyar falu, nagy nyomorba jutott. Keserves fáradságának minden gyümölcsét elvitte az árvíz. Minden termését sárba verdeste a haragos égnek jég hullató szeszélye. Gyógy-szerészt is a vármegyének kellett valahogy a nyomorúságától megmentenie. Kétszáz koronát szavazott meg neki a megyei közgyűlés. Egy pár hónapig majd csak eléldégél valamiképp rajta. De hát azután? Mert a falunak magának nem igen kell a patikai orvosság. Meg tud ott halni a gyerek is, meg a felnőtt is orvosságos üveg nélkül. Így tartja ezt az ottani nép gyógyászati logikája.

Bizony elszomorító eset. Egyenesen megdöbbentő.

Hogy egy egész falunak az élete ne legyen egyéb egy felül is, alul is görbén haladó kérdőjelnél, melyet a kifürkészhetetlen időjárás tesz oda a falu népének véres verejtékkel befejezett munkássága legvégére!

És ha legalább csak az egy Kölcse maga volna így nagy Magyarországon! De hány meg hány szegény falu sinylődik ily nyomorúságban vármegyéinkben! Igazi éheltelenség uralkodik a legtöbb falusi emberben Magyarországon. A városok önző nyereszkesedése a legtöbbször kifosztja őket minden termésükből. Serdülő leányikat cselédeknek csalogatja el. Munkás férfiakat részint a hazai gyárak, részint Amerika bányái és gyárai foglalkoztatják. A legtöbb falu úgy senyved elhagyottan, árván, éheltelen semmittevésben.

Hogyan lehet a falusi népnek ezen a baján segíteni szociális úton Magyarországon?

Pénzsegítséggel egyedül semmiestre sem. Aki a maga pénzeszközével sem tud gazdaságosan bánni, azt nem teszi jó gazdává a más emberfia könyöradománya sem. (Azért nem tartom elégnak a derék kálvinista lelkész e tárgyú felhívását.) Meg kell valahogyan semmisíteni a nép éheltelenségét. A saját maga sorsából vett példákkel hétről-hétre rendkívül tanulságos nevelést és oktatást kaphatnak a papjuktól. A lelkiéletéről való gondoskodásnak tanítása gyönyörűen megfér a testi életről való tanítással. A pap mellett a legtöbb faluban ott van még a tanító. Keressen ki ő a falu éghajlatának és földjének megfelelő valamilyen gazdasági ágat. Nézze meg a szomszédos piaci kereslet igényeit. Világosítsa fel, buzdítsa a falut, menjen önmaga jó példával elől; a megfelelő terménynek kultiválása végre is a falu gazdasági életének ismeretes termékévé válik s az anyagi haszon mellett még erkölcsi sikert, hirt, nevet biztosít a falujának.

Olvastam valamikor, hogy egy kitűnő tanítót valami istenverte, nyomorúságos faluba neveztek ki. Csaknem megszökött kétségbeesésében, mikor nyomorúságos helyén állását elfoglalta Csupa éheltelen semmittevés, csupa kétségbeejtő nyomor volt az egész falu körülötte. Mihez fogjon? Hogy teremtsen itt életet, munkásságot, hasznosító közös tevékenységet? Megpróbálta, gombát ültetett. Mikor látta, hogy szépen sikerült, társat keresett maga mellé. Egyszerre csak azon vette észre, hogy a falusiak is utánozzák. Ekkor egyesítette őket s vezetése alatt az egész falu asszony- és gyereknépségével gombatenyésztésre adta magát. S amint akkor olvastam, a falu évről-évre ezeket vett be gombaterményeiből s nemcsak biztos munkakört és jövedelmet teremtetett önmagának, hanem a legközvetlenebb gyakorlatból tanulta meg a szociális együttműködésnek egyedül célra vezető hasznosságát.

Vajjon nem lehetne-e ezt a példát nem ugyan épp gombatenyésztéssel, hanem vidékenként más és más egyéb termékkel az egész országra kiterjeszteni? Erdélynek nem egy falujában ragyogó gyümölestermést láttam ottani tartózkodásom alkalmával. Úgy hallottam, hogy el is adnak gyümölcsükből, de javarészt maguk a gazdák eszik meg családjuk népségével. Ha eladják is, csak maguk teszik s csak a maguk gyümölcsét adják. De vajjon nem volna-e hasznosabb, ha az egész falu, mint gyümölcstermelő közösség egyesülne? Ha nagyban és közös együttműködéssel küzdve le a szállítás nehézségeit, látná el a közeli és távoli városok piacait gyümölcseivel, nem hozna és biztosítana-e ez az egész falu lakosságának több jövedelmet?

Egy kis faluban a hegy oldalán gyönyörű számó-cát találtam. Mindjárt meg is mondtam a falu papjának, hogy gyönyörű jövedelmet is biztosíthatna a falu magának, ha ezt együttesen, mint községi gazdasági ágat üznék s a falu hivatalos segítségével szállítanák és árusítanák el. Mosoly volt rá a felelet. Még csak meg se értette a falu esze, hogy mily gazdasági forrása nyílhatik itt a községnek igazán csekély befektetés és munkafogyasztás mellett.

Az élelmesség még a porból is pénzt termel, mondja néha egyik ismerősöm. Betű szerint igaza van. Ezer meg ezer oldala van a gazdasági életnek, amely ma még kihasználatlan falvaink népségénél, amely pedig az egyes vidékek szükségletei és természetviszonyai szerint aránylag nagy jövedelemforrást biztosíthatna e vidékek népességének.

Nem akarom azt mondani, hogy falvaink élehetlensége szinte közmondásos. De aki több helyen utazott, aki sok, különösen felső vidéki falut látott, az önmaga is meggyőződhetett falusi népünk tunya tehetetlenségéről. Hogy néznek ki például azok az ő falusi házacskák? Az egyiknek papiros az ablaka: a másiknak kidőlt az ajtaja, kopott-vert a fala: a harmadiknak kifordult sarkaiból a kapuja. Ezer meg ezer ilyen apróság. Csak egy kis utánanézés, egy picike igazítás — és egyszerre rendben van minden. Legelőször is ezen az indolens élehetlenségén kellene a falvak eszének és vezérembereinek segíteniök. Mert ha valaki a saját maga dolgait ilyen élehetetlenül vezeti és intézi, hogy fogja vezetni és intézni a mások, közös együttesség dolgait akkor? Már pedig az kétségtelen, hogy falvaink népének sorsát csakis annak sikerül jobb irányba terelnie, akinek az ő élehetlenségüket megtörnie s tevékenységüket a közös és egymást mindenben támogató együttműködésre szoktatnia sikerült. A falvak népének egész kulturális és gazdasági jövője okos és nemeslelkű papjaik, tanítóik s többi hivatalos vezetőik kezében van.

Német keresztyén munkás-mozgalom.

Valami kurzus megnyitására olvasunk most az elberfeldi *Reformirte Kirchenzeitung*-ból. 50 munkás gyűlt össze, vegyesen férfiak-asszonyok: vas- és fém-munkások, bányászok, famunkások, szabó meg cipész mesterek s más eféle műesek, hogy egyetemi docensek, főleg nemzetgazdászok előadásait hallgassák több héten át afelől — hogyan lehessen majd képzett, hasznos tagjai s aztán vezetői a keresztyén, nemzeti *munkásmozgalomnak*.

Maga a császár is siet üdvözölni a Bielefelden összegyűlt munkásokat.

A cél nagy: a munkásoknak saját kebelükben képzett vezetőik legyenek! Hiszen minden mozgalom csak akkor egészséges, ha vezetőit soraiban találja meg. Kurzust hirdének, hogy megtanulhassák vezetni önmagukat.

A rajnavesztifáliei evangéliumi Arbeitereien tagjainak száma meghaladja az ötvenezret. Az Evangelischer Arbeiterbote huszonegyezer előfizetőnek jelenik meg. Mindenütt új és új szervezkedések

folynak. Ugyanczt látjuk Hannoverben és Mecklenburgban. Hivatalnokaik egész nap fáradhatatlanok az organizáció és agitáció munkájában.

A legteljesebb evangéliumi keresztyén szocializmus ez!

A keresztyén iparosság megérti a kor intő szavát és vállat-vállhoz vetve — keresztyén-nemzeti alapon szervezkedik szociális mozgalmában a — *szociáldemokrácia terrorizmusa* ellen. Igyekezete mindinkább jelentőséget és erőt nyer, amely a szociáldemokráciának energikus és ügyes munkáját, gyakran terveit is megrontja. Mely különösen választásoknál vallja kudarcait.

A szociáldemokrácia azért jó, hogy beledobja támadó követ a mozdulatlanságnak, közönynek, nemtörődömségnek álló vizeibe, posványosodni indító tavaiba. Az élet — mozgás! A németek megijednek a felkorbácsolt vizek gyűrűző hullámaiban.

És nálunk?

Mi mindenesetre megvárjuk — úgy az állam, mint az egyház, — míg vizeink mind megposványosodnak, sőt ki is száradnak s csak azután bontanánk ki roncsolt testünket, szétszórt tetemeinket a minket elborító kövek közül, — ha volna még hozzá erőnk.

Tompa Mihály vallásos költészete.

(Emlékezés. Vallásos estén.)

Tompa Mihály lelkész volt. Egy nagy írónk mondja: „nincs nehezebb dolog, mint embereket észre hozni. Hiszen mióta a föld tengelye körül forog s rajta emberek körüljárnak, hány kísérté meg e nehéz feladatot, s hány tapasztalta, hogy hasztalan fárad!” És ki volna leginkább kitéve e küzdelemben, az észrehozás küzdelmének e nehéz küzdő-porondjára, — mint a lelkész?! Óh hányan elesnek... hányan mondják a megküzdött harc, de el nem ért diadal után:

„Nem az vagyok, ki voltam egykor,
Belőlem a jobb rész kihall.
A szív nem melegít, nem él:
Csak, mint reves fáé, világa.
Hová lettél, hová levél
Óh lelkem ifjúsága?!“

Hányan vannak, kik szólanak a népre, az árva népre gondolva:

„...szeretni gyakran oly nehéz.
Ha büntudat sötétül homlokán:
Gyarló erényünk öntagadni kész.
Mint Péter a rejtentő éjszakán“.

Tompa másként gondolkozik. Egész gondolkozása azt a benyomást teszi reánk, hogy amilyen hatalmas testi erővel áldotta meg őt a mindenható, épen oly hatalmas volt benne a lelki erő, a lélek is. 1846-ban, tehát még ifjú lelkész korában így dalol:

„Az én pályám szép, ámbar nem ragyog:
Én az egyszerű nép öre vagyok!
Ényém jó- és balsorsának fele.
Örülök, sírok résztvevőn vele,
S az elhagyott népet, mi isteni,
Növelni, oktatni, deríteni...?!“

És így gondolkozik egész életén keresztül. Scha, semmi sem tántoritja el a nép szeretetétől s attól a gondolattól, hogy neki annak egy részét, a hanvai népet vezérelnie kell. Nem tántorodik meg még akkor sem, midőn kínos betegsége gyötri, midőn dalolni kénytelen:

„Beteg az én szívem nagyon;
Még rosszabb, ha gyógyítgatom;
Hejh az erdőn, a rétszálon,
Nem nő ezerjófű nekem“.

Mi adja az erőt, mely szeretni nemcsak megtanítja, hanem megtanítja annak egész életén keresztül való gyakorlására is? Mi adja az erőt, hogy mindig ott legyen hívei között, hogy szellemi erejének egész nagyságát felhasználva, de olykor testi erejével is, vezesse azt... nem csüggedve soha?! Az Isten, a hit. Maga mondja:

„Az Úr böles, jó, ő adja nekünk
Az édest, keserűt;
Amazt fogadd hálaadással,
Ezt gyáván ne kerüld!
Ő hordja e roppant világnak
Örök nagy gondjait...
Öröm s búban, élet s halálban
Kössön hozzá a hit!“

Isten! Ha a csillagokba nézünk, azt tapasztaljuk, hogy fényük folyton változik; a tenger apadva s dagadva új határokat keres magának; népek tűnnek le a történelem színpadáról, népek, melyek nagyságuknak fényével besugározták a világot, de melyeknek nevére is ma csak a tudós emlékezik: ... egyszóval: ahová csak nézünk, minden változik s az állandóság képét hasztalan keressük a világon. Egyedül Isten állandó s változatlan. Ezt hirdeti Tompa, midőn Istenről beszél. — Istenről! A költő-lelkész nem tud hová tekinteni, hogy Istennek hatalmát ne lássa. A fényes nap, a porszem; ég s föld: végtelen tenger s fűszálon rezgő harmat; a búsult menny dörgése és a méhdongás; a vulkán égő pokla s az útszálon tanyázó esti fénybogár; a vihar zúgása, az ért kalász zizegése... mindenütt az Isten! Minden hozzá vezeti őt, az egyedül változatlanhoz. S imádkozik:

„Te, aki e roppant világot alkotád,
S könnyen a semmiség méhébe fúvja széd:
Erős vagy, hogy teremts új földet, új eget...!
Amelyen nem leend a kép ily változó“.

... És imádkozva, gondolkozik:

„Az Úr erős, igaz: nyomorral
Ő, akit sújt, ő, akit int;
De jó is, — böles gondjába foglal
Mindent, mi van, nagyot, kicsinyt;
Ott áll az ember, porszem, fűszál,
Őt ismerd, ember s benne bízzál“.

A költőt ez a hit megmenti a kétségbeeséstől: attól a sötét gondolattól, mellyel mindjobban súlyosodó betegsége alatt foglalkozott. Kedves két női kar is védi, eszményien szép lelkű nejének karjai. Hiszen költeményeinek hangulatából kiérzik Kiss József szava:

„Ha egymagamban járnám a világot
S nem csüggne rajtam ez a drága lét:
Óh dehogy védném e félig elmállott
Veszendő roncsnak hitvány életét.“

De ami még jobban védi, ami mondatja vele az Arany János által írt arany szavakat:

„Gyöngé az a lélek, mely az élet súlyát
Nem bírva, leroskad a pálya felén;
Nem férfi az, aki fölveszi a gyilkot,
Melyet vígaszul hagy a futó remény“.

Ez a hit.

Am Tompának ama költeményeiben, melyeket a kétségbeesésnek súlyos napjaiban írott: szintén ott a vallás, ott a hit, ott az Isten! Ime: keserű fájdalommal szól lelke gyanánt szeretett barátjának koporsója felett:

„Holott a föld nekem nyugalmat ad,
Beültetik virággal hantomat
A hű felek;
S bokrát a harmatos virágnak
Kezők megtépi bokrétának...
Azután elfelejtenek“.

Úgy tetszik, mintha minden reménye oda volna: úgy tetszik, mintha a földi létet mire sem becsülné: úgy tetszik, mintha „lehajlott volna már teljesen a kereszt-nyomott váll“... de midőn átlépi a szent küszöböt, akkor szól:

„Legyen villámban, dördületben
A hit, mint szikla, rendületlen“. — És hisz,
mert „Isten a mi reménységünk“.

Jeremiás sirva imádkozik, Ésaías, nemzetének e legnagyobb költője, mint csalogány, mint szabadító „ksámi“ a börtön ablakának vasrácszatára szállva énekl el népének legszebb vígasztalását... Jehuda Halévi szívének messze hangzik siró zokogása, s rémesen, mint bagoly huhogása:

„Csordulásig a poharam telve,
Keserűség lakik a szívembe,
Felhajtom és ürítem fenékig“.

Szentkirályi András (bocsánat a szerénytelenségért, hogy nálánál nem nagyobbat említek fel) onnan, a nápolyi gályáról küldi üzenetét a bűnökbe merült néphez, kérve az örök irgalmát, hogy magát tekintve mentse fel s bocsássa a bűnöst szabadon. Tompa Mihálynak lelke háborog, midőn szól:

„Hogy rám az ég megnyugvást küldene:
Hány puszta éjet álmádkozám!
De azt hallád csak kinom Istene,
Midőn fásultan éltem átkozám!
Mindegy... nincs többé mit veszítenem,
Ostor, vagy áldás egybecsű nekem!“

De tud megnyugodni is. S az előbbi nagy alakok képe-mása a beteg költő, midőn szól; midőn imádkozik: Uram:

„Vessződ ha sújt, karod ha dorgál:
Tisztuljunk a tűzben s nyomornál;
Békén hordjunk csapást, keresztet,
Ha teneked ránk adni tetszett;
Uram, fogjad kezünk! s mi bátran
Állunk setétben, roppanásban...“

Hegyek, ha a tengerbe dőlnek,
S ingása lesz az égnek, földnek“.

Aki csak úgy felületesen olvassa Tompa költeményeit, az arra a gondolatra jut, hogy egy önmagával teljesen meghasonlott lélekkel, lángelmével áll szemben. Egy olyan emberrel, aki kis Géza fiának elvesztése után csak sír, csak kesereg, aki érezve megalkuvást nem ismerő betegségét, egyedül szeretett felesége érdekében „tolja az egyik napot a másik után“. — Egy-egy ilyen előre tolt „nem szeretem“ napon pihennek halványan törött keblének mély sírjában a hit s a remény. Egy-egy ilyen napon fakad ajkán a szó :

„És ha lesz : a síri álmodásban,
Földi létem bús képét ne lássam !
Legyek én is itt lenn elfeledt :
A mennyország boldogsága tiszta,
Mégis onnan ide látva vissza :
Megzavarná égi üdvömet“.

Egy-egy ilyen napon kérdi :

„Mi vagyok én ? Talány e földön.
Hideg por, ha napom kitöltöm :
A lomb egyszer zöldel s lehull...
Az élet fontja könnyen billen,
Visszasan mér a siron innen :
Nem bánom ezt, — de túl...de túl ?!“

És itt a szenvedő költő hite visszatér. Fulja tovább a pályaterét. Tudja, hogy véget ér ez nem sokára. Még egyszer elmerül lelke bántó gondolatokba, még egyszer „haszontalanságnak“ mondja az egész életet, még egyszer elénekli :

„És a sirtól visszanezvéni,
Azt mondjuk mindannyian...
Feküdjünk le, — este van !“

Hanem aztán megnyugszik. S midőn végig gondol az embernek életén, midőn látja a hervadó virágot, a büszke csernek kidőlését, ama törvényt, ...„mely szül, változtat, elseper“... midőn látja a tegnapi nevető embert ma zokogni tanulni, azt mondja :

„Mind ez, én jó Uram ! a te akaratod !“

A szabadságharc leveretése után elborul benne a lélek. Szeretne fenn repülni „a táj szellőivel“. Nem tud, mert a magasból széttekintve, még mélyebbre vonja le a súlyos fájdalom, képe a sorsalázta honnak. Elkeseredett lélek keserű szavai, melyeket mond :

„Meghalsz én nemzetem ! — s halálot
Ha elvégeztetett :
Mért nem döfik hát már keresztül
Egyszerre szívedet ?
Mért gondolnak végperceidre
Mesterkéltné kinokat ?
Hogy mint egy vak Sámson — kacaj közt
Szenvedj hosszan, — sokat ?!“

Fáj benne a lélek, fáj benne a szív. De azért remél. Félig vigasztalva magát. Még most nem mást, csak önmagát :

„Én lelkem elborul, — s gyötrő bánatában,
Számomra csupán e bús vigasztalás van :
Én addig nem élek :

Sok búbanat miatt megrongált sátorát
Levetkezi addig a megrongált lélek“.

Ez is egy neme a vigasztalásnak... később másokat is vigasztalólag hisz, remél :

„Míg minden tél után kizöldül a kopár :
Éltünk sem veszhet el örök bú s gyász miatt !
Legyen meg hát Uram ! te szent akaratod“.

„Óh áldassék az égi hatalom,
Melytől intézve van a habokon,
A szélvészen az a kis deszkaszál
Min a szegény hajótört partra száll“.

Ez a Tompa hite, ez a költészete. A költészet merő hit, a hit egy lángelme költészete.

(Vége köv.)

Kölyi.

IRODALOM.

Könyvismertetés. „A teplomnélküli város“ című könyv, melyet Drummond Henrik írt, Forgács Gyula fordította le, a Tract Society (Budapest, V., Holdutca 3.) adott ki s 1 korona 40 fillér ellenében bárhova küld, a Jelenések könyvének a szent város, az új Jeruzsálem leírását tartalmazó versei felett írt gyönyörű elmélkedés. Címe abból jött, amit János evangyelista ama szent városról ír : „És templomot nem láttam abban“ — és remekül rajzolja e könyv azon eszményi társadalmat, — városit, falusit, — melyben többé templomra nem lenne szükség. Megragadó, tiszta képét nyújt a templomi istenitisztelet ma és még messze jövőben nélkülözhetetlen voltáról ; hívogató és buzdító a lélek, a benső templomi táplálkozása keresésére : de ami igazán fenséges e könyvben, az a gyakorlati, keresztyéni élet, munkásság áldásosságának, nélkülözhetlenségének, a vallás, a gyakorlati keresztyénség miségének megragadó rajza, beható, ellenálíthatlan erejű ajánlása. Mint én megbecsülhetlen épület nyertem e könyv áttanulmányozásával s terjesztém intelligens egyházközségi tagok közt : úgy hiszem, hogy lelkészársaim is hasonlóly nyerhetnek s hasonlóly tesznek. *Kutas Bálint.*

Előfizetési felhívás Vilma „Gondolatok“ című művére. E kisded füzetben Gömör vármegye egyik legszellemesebb asszonya nyújtja az ő nemes lelkében életre kelt gondolatait az olvasónak. Az élet tapasztalataiból leszűrt igazságoknak, az irodalmi köntösbe öltöztetett axiomáknak, melyek a világ komoly szemléletébe elmerült gyöngéd női léleknek szüleményei, célja az, hogy gyönyörködtessenek és tanítsanak. Mert a gondolatok megtanítanak minket is gondolkozni, megtanítanak szeretni és keresni az igazságot. Ha elolvassuk, mintegy észrevétlenül magunk is igazságosabbakká és bölcsőbbekké válunk az élet mindennapi forgatagában. Magában véve a cél is elegendő volna arra, hogy a szellemes író gondolatai a melegen érző szívekben elhintessenek. — de az az altruismusra valló tény, hogy e *kisded gyűjtemény kiadási költségeiből fenmaradó hasznot, szerzője, a Budapesten jelállítandó Tompa-szoborra szánta ; magasabbra emeli*

a „Gondolatok” érdekességét és becsét. Szerző e nemes céljával nemcsak életre kelteni siet a gömőri református egyházmegye által kezdeményezett s a lizánineni református egyházkerület által melegen felkarolt szép eszmét, hogy a magyar szellemi élet egyik legkiválóbb munkásának, Tompa Mihálynak, a költő-papnak, emlékszobra a legilletékesebb helyen, hazánk fővárosában felállíttassék, de lelkének e nemes vágyát megtoldja azzal is, hogy arra a legelsők között igyekszik meghozni a méltó áldozatot. Azon kettős ok, hogy e füzetben kifejezésre jutott gondolatok értékes megnyilatkozásai egy mély érzésekkel telt női léleknek. — s hogy azok közre bocsátásával segítő kezet nyerünk egy nemzeti mulasztás helyre pótlására, kedves kötelességemmé teszi azt, hogy e kis füzetet melegen ajánljam mindazok figyelmébe, kik szeretnek gyönyörködni a nemes gondolatok igazságában s szolgálatot akarnak tenni a magyar nemzet ama szent ügyének, hogy egyik legnagyobb fiának emlékszobra, hazánk fővárosában, a költő születésének századik évfordulójára felállíttassék. Rimaszombat, 1912 október hó. Dr. Veress Samu, főgimn. igazgató, a gömőri református egyházmegye és a Tompa-szobor bizottság jegyzője.

A „Vasárnapi Ujság” november 24-iki száma szokatlanul gazdag és érdekes tartalommal jelent meg. Szép és rendkívül érdekes, eredeti felvételeket közöl a balkáni harcokról, a budapesti színházak ujdonságairól, a Műcsarnok téli kiállításából, a virágvásárról stb. Szépirodalmi olvasmányok: *Szende-Dárdai* Olga és *Barrie* regénye, *Szederkényi* Anna novellája, *Szabolcska* Mihály, *Jakab* Ödön és *Vargha* Gyula versei, *Schöpfung* Aladár színházi cikke. Egyéb közlemények: *Canalejas* és *Woodrow Wilson* arcképe, *Kvasz* András Dunába eseti repülőgépe s a rendes heti rovatok: *Irodalom* és *művészet*, *sakkjáték* stb. A „Vasárnapi Ujság” előfizetési ára negyedévre *öt korona*, a „Népközlöny”-vel együtt *hat korona*. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság” kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.) Ugyanígy megrendelhető a „Képes Néplap”, a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre *két korona 40 fillér*.

KÜLÖNFÉLEK.

Gyülekezeti ének.

A földről fel, a magas égre
Hozzad szárnyal, Uram! a lelkünk;
Üzi, hajlja szomja, éhsége,
Mely miatt már-már elepedtünk;
Tekints reánk, kérve-kérünk,
Enyhítsd lelki szomjunk, éhünk.

Forrás vagy Te Uram, akiből
Egyre árad az élet vize;
Mint hűs erdő sziklás mélyiből
A balzsam a vad sebeire,
Ezer bajunk, ezer sebünk;
Ne hagyj, Uram! elepednünk.

Mindent nap új keresztet rak ránk;
Kergel a vágy, esábit a gyönyör

S mennél többet megköszönhetünk,
Annál inkább új éhség gyötör;
Szegény lelkünk élen-szomjan,
Elégítged, enyhítsd, Uram!

Uram, Te az élő víz feje
S ama mennyből leszállott kenyér:
Zsámolyodnál telepedve le,
Minden földi jónál többet ér;
Szomjat enyhíts, éhelt üzesz,
Táplálva szölsz lelkeinkhez.

(Nagyrabé.)

F. Varga Lajos.

Mohamedán istenítésztetel a kollégiumban. A debreceni iskolának tudós tanárai között a nagy realisták mellett mindig akadtak híres nyelvészek. Az ószövetségi írásmagyarozat nyomán ezek a nagy professzorok az arab, arám, persa, török, szanszkrit nyelvekkel foglalkoztak. E foglalkozást azonban más körülmény is elősegítette. Debrecen sajtósági helyzete a török hódoltság idejében. Itt futottak össze nem csak a kereskedelmi életnek, hanem a valláspolitikai nemzetközi érintkezésnek a száalai is. Kelettel és nyugattal tárgyaltak nem ritkán a város szenátorai s ezért úgy a latin-, mint a török-arab nyelvek ismerete egyformán közszükség volt Debrecenre nézve. Tudtak is latinul, de tudtak és beszéltek egyesek törökül és arabusul is. Méliusz Juhász Péter, Vargha professzor, Lugossy József, *Fiók Károly* képviselik az egyik vonalt. Sinai, Budai, Péczeli s a többiek a másik irányt. Jókai alapjában tényleges adatok után dolgozott, midőn *Mégis mozog a föld* című regényébe a keleti nyelveket ismerő, foghíjas *Járai Ezsaiás* professzor alakját beállította. A debreceni kollégiumban eleitől kezdve tanították és tanulták a keleti nyelveket, de nincs sehol megírva, még a török hódoltság idejéből sem, hogy valaha mohamedán istenítésztetelt tartottak volna a mohos falak között. S íme ez most megtörtént Debrecenben. Az itt tanuló mohamedán vallású ifjak a *beiram* ünnepek alkalmával istenítészteteli helyet kértek. A keletiek nem úgy imádkoznak, mint mi, hanem állandóan együtt maradva, fenhangon, bőjtölve és mosakodási szertartásokkal. Nem csoda, ha e célra magánlakásukat alkalmatlannak tartották. Helyet kértek hát nt. dr. Lencz Géza akadémiai rektor-professzor úrtól, az ágazatos hittan, a református dogmatika tudós tanárától, a *formale* és *materiale principium* elszánt védelmezőjétől. A nagyliszteteli rektor-professzor egy kis gondolkodás után a könyvtár melletti kis szobába és a 48—49-iki emlékektől terhes főiskolai oratoriumba vezette őket. Itt kellett volna szönyeget teríteni a mi mohamedánjainknak s Mekka felé fordulva imádkozni. Mélyen megilletődve nézték körül a szép, tágas imatermet, a felkőr alaku, mecsetre emlékeztető ablakokat, a fehér falakat, a növénydisszel ékesített karzatokat s az egyszerű szószéket. Most értették meg az igazi vallásos türelmet, de céljaiknak jobban megfelelt a kisebbik helyiség, ott ájtatoskodtak tehát 4 napokig, az egyházkerületi gyűlés lefolyása alatt és imádkoztak magukért is, a szegény törökökért is: imádkoztak az üdv 1331-ik évében a debreceni vén kollégiumban.

Magyar—Bosnyák Kereskedelmi Központ. Református ember áll élén a Magyar—Bosnyák Kereske-

delmi Központnak : Lánzy Leó. Ennek a társaságnak a célja a magyarok és bosnyákok közti jó viszonyt szolgáltni. Mi nem örvendtünk Bosznia meghódításának. Más szabadságára nem vágytunk (a magunkét is alig tudjuk megvédelmezni). Mégis sok vérünk omlott azért, hogy ez a tartomány ide került. Nekünk, magyaroknak azonban semmi hasznunk nem lett eddig belőle. Ez pedig sehogy se jól van s hogy jobban legyen, íme erre vállalkozott a Magyar-Bosnyák Kereskedelmi Központ. Ha pedig vállalkozott, hát azt is meg kellett látnia, hogy Debrecenben bosnyák invázió történt. Meg azt, hogy a kollégium és a magyar város ide vonzotta a bosnyák ifjakat. A Bosnyák Központ meg is látta s miután már iparosok és kereskedők is jöttek a hegyek országából ide: idején valóban látta a debreceni fiók megalakítását. A mozgalom élére most is gróf Degenfeld József állott. aki az eddigi akciót vezette. Ő lett a *Debreceni Magyar-Bosnyák* elnöke. Vezetése alatt gyűlt össze színe-java Debrecennek a múlt vasárnapon a kollégiumi tanácssterembe. A gyűlést megnyitó beszéd (a gróf tartotta), a megalakulás valóságos esemény a mostani mozgalmas időkben is. Valóságos magyar-bosnyák (török) ölelkezés volt ez, melynek messze kiható jelentősége leend. Titkárrá lapunk szerkesztője és Balkányi Béla úr választattak.

A nagybányai evangélikus templom. Kincses Nagybányán evangélikusok nem sokan vannak, de mind jómódúak. Azonban ha még kevesebben lennének is és kevésbé jómódúak volnának is, akkor is súlyt adna nekik jeles papjuk, *Révész János*. (Nem esoda, ha mostanában gyámintézetű főjegyzőnek is választották.) Az ő érdeme, hogy Nagybányán új, művészi kivitelű evangélikus templom épült. Az új templom felszentelésére a kerület n. é. püspöke, Geduly Henrik is megjelent (nagy ünnepellyel és tisztelettel fogadták) és az avató beszédét ő tartotta. A bezáró imát Bortnyik György alesperes mondotta. Az ünnepélyen a mieink is részt vettek: Soltész Elemér egyházmegyei főjegyző és Erdős Károly s a világiak. Nagy áldomás és disztesztély zárta a napot, mely sokáig feledhetetlen leend s melyhez régi jó ismerősünknek, az agilis Révész Jánosnak mi is szerencsét kívánunk.

A budapesti református egyház presbiteriuma Petri Elek lelkész-elnök és Kovácsy Sándor főgondnok elnöklése alatt látogatott ülést tartott. Tudomásul vétetett a *Baár-Madas* felsőbb leányiskola tanárai fizetésének állami kiegészítése. A *kőbányai* paróchiális épületnek tanácskozó és vallásos összejövetelekre szánt teremmel való kibővítése folytán a berendezésre 1403 korona költség szavaztatott meg. A *Tanonc-Otthon* megnyitást örvendetesen vették tudomásul s *Herényi* János presbiternek az Otthon fejlesztése s az építkezés alatti buzgó, szorgos fáradozásaiért lelkesen mondtak köszönetet. Az *Erzsébet-Terézvárosi* paróchiális tanács a Tanonc-Otthon épületéért 2500 korona bérmegeterítést kívánt, amit a presbiterium, miután a telek és az épület az egyházné, elutasított. Elhatározlatott a legközelebbi karácsonytól kezdve a *három nagy ünnepre legáció szervezése* s a legátusnak ünnepenként 100—100 korona állapított meg az egyházi pénztár terhére. E példát még sok eklézsia követhetné! A megüresedett *esperesi* tisztségre Nagy

Ferenc verese egyházi lelkészre, az *egyházi tanácsbírói* állásra *Molnár* János monori lelkészre egyhangúlag adta a presbiterium nyolcszoros szavazatát. A választók, tehát a hátralékban nem maradt *adófizetők létszáma* 10,272-re emelkedett s így a budapesti egyház abban is példát mutat, hogy alig van adóhátralékos. A *főgimnáziumba* beiratkozott *tanulók létszáma* az intézet kiválóságának bizonyosságául 651-re emelkedett, ami az iskola fennállása óta nem fordult elő. Ezek közül református 341, ág. hitv. ev. 57, r. kath. 122, görög kel. 7, unit. 1, izr. 122. Egész tandíjmentességben 54, féltandíjmentességben 37 tanuló részesített. Az *elengedett tandíjak összege* 4448 korona. A *vallásoktatási órák* száma hetenkint 15-tel 492-re emelkedett. A vallásügyi miniszter az 1912 II. felétől kezdve az *óradíjazást* a középiskolai vallásstanárok részére 100 koronáról 180-ra emelte fel, de ez intézkedést, úgy látszik, hatályon kívül akarták helyezni, holott a miniszteri rendelet folytán már nemcsak Budapesten, de másutt is berendezkedtek. Végre megjött az első utalványozás, amit valószínűleg követni fog a további rendelkezés. *Klár* Richárd, a német leányegyház lelkésze lemondott állásáról, amit sajnálattal vettek tudomásul, mert a távozó lelkész magartartása és működése a legteljesebb összhangot biztosította. Néhai *Takács* Lajos és neje, *Kemény* Eszter hagyományaira vonatkozó alapító-leveleket fogadta el még a presbiterium. Ezek egyike a főgimnáziumnak tett 10,000 koronás, másika az egyháznak tett 16,070 koronás, a harmadik az I. II. ker. (budai) *paróchiális* körnek tett 4017 koronás alapítványáról szólnak. Ezek az összegek a hagyaték még nem értékesített részéből növekednek is.

Levél a Szerkesztőhöz.

Nagytisztelű Uram!

Becses lapjában egy velem megtörtént s a lelki-gondozás körébe eső dologra vonatkozólag szeretnék határozott feleletet kapni, melynek közzétételét előre is halásan köszönöm.

Ujborra készültem Urvacsorát osztani a kisvarsányi gyülekezetnek, amikor eljött hozzám egy 18 éves beteg ifjú az édes anyja, azzal a kéréssel, hogy a közeli Urvacsoraosztás alkalmával az ő fiának is szolgáltassam ki a szent jegyeket. Én természetesen érdeklődni kezdtem a beteg sorsa, állapota iránt, s ekkor tűnt ki, hogy az ifjú nemcsak testi, hanem lelki betegségben is szenved, soha rendszeren iskolába nem járt, nem konfirmált, szóval semmiféle vallásos oktatásban nem részesült. Így nem tehettem mást, mint megígértem, hogy meglátogatom a beteget és ha elég erősnek találom az Urvacsora vételére, gondos előkészítés után feladom neki az Urvacsorát. De személyes tapasztalatom még inkább megerősített abban az elhatározásomban, hogy ennek az ifjúnak nyugodt lélekkel semmiesetre sem adhatom a szent jegyeket. A szülőket kértem aztán, hogy álljanak el szándékuktól s a bibliából egy pár igét felolvasva, úgy távoztam el a beteg mellől, hogy vele többé nem találkozom. Annál nagyobb volt a meglepetésem, mikor másnap a már egyszer meggyőzött szülők engedve a több oldalról jövő tanácsoknak, megüzenték, hogy azért mégis csak áldoztassam meg az ő nagybeteg gyermeküket. És most már határo-

zoltan tudomására adtam a szülőknek, hogy egy olyan ifjút, aki a Krisztust nem ismeri, nem részesíthetek az ő váltságfalának érdemében, hanem delután az istentisztelet alkalmával éreite könyörögni kötelességemnek ismerem.

Ez a történet. S kérden, vajjon helyesen cselekedtem-e? Nem ütöttem-e sebet ott, ahol gyógyítanom kellett volna?

Erre kérek megnyugtató feleletet.

Kisvársány, 1912 november 27-én

Gesztelyi Nagy Béla,
református s. lelkész.

Válasz: Az ifjú kollega helyesen cselekedett.
(Szerk.)

A Debreceni Református Főiskola kebelében fennálló Hittanszaki Önképző Társulat 1912. évi nov. hó 30-án a főiskola dísztermében *protestáns-estélyt* rendez. Kezdeté delután 5 órakor. Belépő-díj személynként 1 korona. Diákjegy 20 fillér. Felülfizetések köszönettel fogadjatnak s hírlapilag nyugtáztatnak. Jegyek előre válthatók Csáthy Ferenc úr könyvkereskedésében. *Műsor*: 1. Te hozzád közelebb... Angol ének Masontól. Férfikarra Mácsai. Előadja a Főiskolai énekkar. 2. Megnyitó. Tartja Bányai Lajos szénior, a H. Ö. T. elnöke. 3. Kiss József: Ágota kis asszony. Szavalja Horváth Margitka úrleány. 4. Bariton-szóló. Előadja Jánosi Antal úr, püspökladányi kántor. Harmóniumon kíséri Füleki Kovács Mihály úr, debreceni református orgonista kántor. 5. Beszéd Tartja Kiss Ferenc úr, theol. tanár. 6. Kiss József: Részlet a „Jehová”-ból. Szavalja Czeglédy Emmánuel hittanhallgató. 7. Csokonai: Hamar követje a tavasznak... Zenéjét szerzé Haydin. Átírta Mácsai. Vonós negyes kísérettel éneklék Pánczél Jenő hittanhallgató és Soós Jenő joghallgató. 8. LXXVII. zsoltár. Közének.

Az Ujság karácsonyi nagy jubileumi száma tartalom és terjedelem dolgában páratlanul áll az egész világsajtóban. Nincs az a naptár- vagy albumajándék, mely ezzel az egy karácsonyi jubileumi számmal felér. Ezt a karácsonyi jubileumi számot megkapja mindenki, aki az *Ujság*-ra, ha csak egy hónapra is, január elsejével előfizet. Az *Ujság* a legjobban szerkesztett teljesen független, nagy előkelő napilap. Vasárnap: Asszony-, Gyermek- és Automobil Sport melléklet. Előfizetési árak: Egy évre 28.— K. Fél évre 14.— K. Negyed évre 7.— K. Egy hónapra 2-80. Megrendelő cím: „Az *Ujság*” kiadóhivatala Budapest, VII., Rákóczi-ut 54. szám.

A hajdúvármegyei tankerületi tanítók Gönczy-Egyesületének Debrecenben, 1912 december hó 9-én délelőtt 9 órakor a keresk. akadémia dísztermében tartja XX. rendes közgyűlését. Tárnyak: 1. Elnöki megnyitó. 2. A tanítók a patronázs szolgálatában. Előadó Gáthy Bálint kir. ügyész úr. 3. Titkári jelentés. A népiskolai énektanítás a modern paedagogia szolgálatában. Előadó Haekl N. Lajos orsz. énekk. felügyelő úr Budapestről. 5. Szolgálati grammatika. Előadó Dobó Sándor egyleti alelnök úr. 6. Fizetésrendezés. Előadó Simon Károly alelnök úr. 7. Pénztári jelentés. (Költségvetés.) 8. Indítványok. (Fiume—

velencei kirándulás.) 9. A gyűlés tagjainak számbavétele.

A protestántizmus állapota a katolikus Bajorországban. A bajorországi protestáns egyház 1911-ben 1.432.181 lelket számlált, 9403-al többet, mint 1910-ben. 1911-ben 36.486 gyermek született élve, 1360-al kevesebb mint 1910-ben és 994 holtan jött a világra, 25-el több, mint 1910-ben. A törvénytelen születések az összes születések 13-24%-át képezték (1910-ben 13-10%). Meghalt 1911-ben 24.458 ember (670-el több, mint 1910), e közt 329 öngyilkosság következtében. Az áldozók száma 871.950 személy, vagyis a lélekszám 60-88%-a az előbbi év 61.18 százalékával szemben. Az 1911. évben kötött házasságokból 9015 tisztán protestáns, 3457 vegyes házasság volt, ebből 1651-el (57-el több) protestáns lelkész áldott meg. 1639 esetben a házások gyermekeik evangélikus neveltetése mellett határoztak. 67 házaspár házassága felbontatott. Vallásváltoztatás révén 262 egyén lépett be a protestáns egyházba (1910-ben 196), 541 lépett ki belőle. A belépő 262 egyén közül 245 a katolikus egyházból lépett át. A kilépő 541 egyén közül 140 lépett át a katolikus egyházba, 46 a freireligiös, 7 az apostoli katolikus, 8 az új apostoli egyház kötelekbe lépett át, 50 lett adventista, 12 methodista, 5 darbista, 3 baptista, 1 mormon, 2 zsidó, 267 semmiféle vallási kötelekbe nem lépett be. A bajor protestáns egyházba 1911. évben vallásos alapítványok és adományok révén 2.439.870 M folyt be, 420.835 M-val kevesebb mint 1910-ben. (E. K.)

Bácsy Gyula válaszüti lelkész Tiszántúl. *Bácsy Gyula* válaszüti lelkész, a kolozsvári egyházmegye egyházi aljegyzője, tanácsbírája, tanácsosa, nyugdíj kezelője, pénztári ellenőre és 1 cikluson át volt egyházkerületi képviselője, kit a bihari református egyházmegyebe kebeleztet *hegyközpályti* egyházközség gyülekezete hívtott el lelkipásztorául, folyó hó 18-án vett búcsút a válaszüti egyházközségtől, a kolozsvári egyházmegyétől és az erdélyi kerülettől, ahol 1905 március 12-től kezdve működött. Benne a válaszüti egyházközség gyülekezete szeretett lelkipásztorát, vezérét és tanácsadóját vesztette el, ki odaadó, lelkes és fáradhatatlan munkásságával, nagymérvű anyagi áldozatával maradandó alkotásokat hagyott hátra, úgy az egyház életében, mint a magyarság boldogításában. A kolozsvári egyházmegye, valamint az erdélyi kerület is egy kiváló és sokat dolgozó munkását, hivatalnokát sajnálja benne, miért a hála és köszönet fejében úgy az egyház, mint az egyházmegye jegyzőkönyveiben örökítette meg érdemeit, kívánva neki új állásában kitartást, erőt, segedelmet, megelégedést és boldogságot. Utódaul a válaszüti egyházközség gyülekezete Szabó Miklós borsai lelkészt hívja meg. A hozzánk jött érdemes lelkészt szeretettel üdvözöljük, Szabó Miklósnak, volt tanítványunknak pedig gyülekezetéhez szerencsét kívánunk.

A pozsonyi elmebajosok. A harmadik egyetem elnyerése általános örömet okozott az ősi koronázó városban, melybe azonban a kormánynak egy nemrég kiadott rendelete nem kevés ürmöt kevert. A rendelet ugyanis redukálja a pozsonyi elmeegógyító-intézet betegeinek számát, amennyiben a fölállítandó egyetem kilinikáján mindössze száz elmebeteget és húsz idegbajost fognak kezelni. A pozsonyi elmeegógyító-

intézetben eddig négy-ötszáz elmebetegét ápoltak, így a rendelet értelmében az egyetem felállításakor 300—400 beteg szélnek kell eresztetni, mert az ország többi elmeógyógyító-intézetében nincs hely. A betegek tehát kénytelenek lesznek családjaikhoz visszatérni és így szaporítanak azoknak a közveszedelmes örülteknek a számát, amelyet legutolsó összeírásuk húsz-ezerre becsül.

Református áldozatkészség. Az erdélyi református egyházkerület tagjai egy év leforgása alatt az egyházi adón felül önkéntesen több mint egy *félmillió korona* adománnyal, alapítvánnyal és szorgalmi jövedelemmel gyarapították az egyházi vagyont. Illesse mindnyájunk hálája azokat, akik közremunkáltak ennek a tekintélyes összegnek összehozásában. Ezen összegben benne van a református nőnevelés céljaira Erdély nagyszonyjai által gyűjtött 120,000 és a Bánffy-alapra begyűlt 67,000 korona is. A kerületben egy év alatt *templomok, tornyok, papi, tanítói és kántori lakások építésére* 764,215 koronát fordítottak. — A kerület 446,852 lelket számlál. 189 református felekezeti iskolánk van Erdélyben, összesen 241 tanerővel és 15,207 tanulóval. Állami elemi iskolában 43,086 református növendék tanul. Összes tanköteleseink száma 75,706, akik közül 67,284 jár iskolába. Elemi népoktatásra 392,343 koronát fordítottunk egy év alatt, mely összegből azonban 200,305 K állami és 16,532 K községi segély volt.

Szegény tanulók segélyezésére. A tanulóifjúság közvetlen és közvetett évi segélyezésének összege a hét erdélyi református főgimnázium részéről az elmúlt iskolai esztendőben 130,781 K volt.

A magyarság erősödése. A most napvilágot látott 1910. évi népszámlálási eredmények örvendefes képet adnak hazánk népességének egységes irányban való fejlődéséről. Az 1910 december 31-én végrehajtott népszámlálás az egész Magyarbirodalomban 10,050,000 magyar anyanyelvűt talált, míg 1880-ban a magyar anyanyelvűek száma 6.445,000 volt. Harminc év alatt hárommillióhatszáz ezerrel szaporodott a magyarság száma, ami 55·9 százaléknak felel meg míg a nem magyar ajkúak szaporodása ugyanazon idő alatt csak 17·8 százalékot tett. 1880-ban a Magyarbirodalom összes népességének még csak 41·2 százaléka volt magyar, 1910-ben pedig már 48·1 százalék magában a magyar anyaországban a magyarság számaránya 46·6 százalékról 54·5 százalékra emelkedett. Érdekes, hogy a Magyar birodalomban mennyivel erőteljesebben fejlődött a magyarság, mint Ausztriában a német elem, ma már százezzerrel meghaladjuk az osztrák-németek abszolút számát, míg harminc évvel ezelőtt több mint másfélmillióval kisebb volt a magyarság száma. Ausztriában a németek aránya visszaesett 36·8 százalékról 35·6 százalékra; a Magyarbirodalomban ellenben a magyarság diadalmas előnyomulásával szemben a nem magyar ajkúak aránya többé-kevésbé hanyatlott, a németeké 12·5-ről 9·8 százalékra, az oláhoké 15·4-ről 14·1-re, a horvát-szerbeké 15-ről ugyancsak 14·1 százalékra.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.
Szerkesztőhelyettes: URAY SÁNDOR

Pályázat

A darvasi református egyház VI. osztályú vegyes iskolája vezetésére s a kántori teendők ellátására a folyó tanév végéig leendő alkalmazásra segédtanítót keres. Fizetése havi 80 korona és lakás fűtéssel. Pályázhatnak okleveles református tanítók vagy IV-ed éves református tanítóképezdészek. A szükséges bizonyítványokkal fölszerelt kérvények folyó évi december hó 15-ig alólirotthoz küldendők.

Darvas (Bihar m.) 1912 november 27.

Molnár Vince.
ref. lelkész.

7142—1912.

Pályázat.

A szatmári egyházmegyébe kebelezett szatmári egyházközségnek halározás folytán megüresedett egyik, a Rákóci-u. 4. számú lelkészlakhoz kötött lelkészi állására pályázat hirdettetik.

Javadalma a természetbeni lakáson és kerten kívül : 1. 1200 korona készpénz a város pénztárából ; 2. 1200 korona személyi pótlék a város pénztárából, melynek megadása a város törvényhatósági bizottságának külön engedélyezésétől függ ; 3. 40 kat. hold 1178 □-öl föld, melynek adóját és ártéri költségét a város fizeti ; 4. 81 ½ köbméter I. rendű tűzifa a város erdejében ; 5. a stóla fizetés.

A megválasztandó lelkész 1913 május 1-én tartozik elfoglalni állását. Ugyanakkor a javadalom elvezetésébe lép. A megválasztandó lelkész tartozik elődje özvegyének 200 koronát kertválság fejében fizetni.

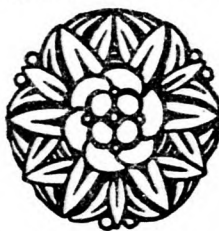
A pályázati kérvények az E. T. II. t.-c. 16. §-ának utolsó bekezdésében kívánt mellékletekkel folyó évi december hó 15. (tizenöt) napjáig Kiss Bertalan espereshez küldendők Szamoskérre (Szatmár megye, u. p. Tunyog.)

Debrecen, 1912 november hó 20.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Jegyzet: Ismételten közöljük e pályázatot és külön is felhívjuk a pályázók figyelmét, hogy a megválasztandó lelkész az 1200 korona állandó fizetés mellett, még külön 1200 korona személypótlékra is tarthat számot. Ezt a pótléket a városi közgyűlés engedélyezi, de az eddigi gyakorlat szerint nem szokta azt az illetőtől megtagadni.

• AZ • ELSŐ •
 ÉS • EGYEDÜLI • MAGYAR • NAGY • KÉZIATLASZ
 A • KARÁCSONYI • KÖNYVPIAC • SZENZÁCIÓJA

A • MAGYAR • FÖLDRAJZI • INTÉZET

VILÁGATLASZA

SZERKESZTIK • GRÓF • TELEKI • PÁL • DR
 • ÉS • KOGUTOWICZ • KÁROLY • DR •

ÁRA 42 KORONA

Díszes félbőrben 50 korona.
 16 havi füzetben részletre is
 megszerezhető. Előfizetőket
 gyűjtőknek nagy kedvezmény.
 Tartalma 95 főterkép, 190 mel-
 léktérkép, névmutató 130.000
 helynévvel. 120 old. szöveges
 rész. Lapnagyság 46 × 58 cm.

LEGSZEBB KARÁCSONYI
 AJÁNDÉK

PROSPEKTUST, GYŰJTŐIVET, MINTAFÜZETET (4 TÉR-
 KÉP 2 K) KÜLD MINDEN KÖNYVKERESK. ÉS A KIADÓ
 A • MAGYAR • FÖLDRAJZI • INTÉZET
 RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, BUDAPEST, V., RUDOLF-TÉR